

SUOMALAINEN LASTENELOKUVA ELÄÄ

Outi Hupaniittu, Marjo Kovanen & Heta Mulari (toim.) (2024)
Suomalainen lastenelokuva. Helsinki: SKS. 262 sivua.

Yksi elinvoimaisimmista suomalaisen elokuvan osa-alueista on tätä nykyä lastenelokuva. Eri-ikäisille lapsille tarkoitettuja kotimaisia elokuvia valmistuu vuosittain useita ja vieläpä niin, että tekijät muuten miesvaltaisessa elokuvien maailmassa ovat yleensä naisia. Perinnettä eivät ole pitäneet vain elossa vaan myös merkittävästi vahvistaneet muun muassa Liisa Helminen, Kaija Juurikkala, Mari Rantasila, Saara Cantell, Kaisa Rastimo ja monet muut.

Tuotantojen kasvu on alkanut näkyä myös tutkimuspuolella, mistä tuoreina esimerkkeinä ovat Sanna Qvickin väitöskirja *Captivating Film Sounds: Sonic Narration and World-making in the Soundtracks of Finnish Fairy Tale Films* (Turun yliopisto, 2024) sekä tässä arvioissa tarkastelun kohteena oleva artikkelikokoelma *Suomalainen lastenelokuva* (2024), jonka ovat toimittaneet Outi Hupaniittu, Marjo Kovanen ja Heta Mulari. Siinä missä Qvick tutkii äänisuunnittelun ja musiikin vaikutusta audiovisuaaliseen kerrontaan joissakin suomalaisissa satuelokuvissa, *Suomalainen lastenelokuva* luo katsauksia yksittäisten lapsille suunnattujen näytelmäelokuvien ohella laajempaan kulttuurisiin virtauksiin.

Suomalainen lastenelokuva -kokoelma on jaettu kahteen osaan. Näistä ensimmäisessä kartoitetaan lastenelokuvan asemaa osana laajempaa elokuvakulttuuria. Outi Hupaniittu selvittää lastenelokuvan historiaa ammatillisena toimintana. Anneli Lehtisalo luo katsauksen suomalaisen lastenelokuvan rooliin ja merkitykseen kansainvälisemmällä markkinoilla ja Satu Valkonen esittelee lastenelokuvan

mahdollisuuksia kasvatusvälineenä käyttäen esimerkkinä *Muumien taikatalvi* -elokuvaa (ohj. Ira Carpelan, 2017). Valkosen artikkeli monilukutaidon pedagogiikasta saattaa sinällään aiheensa puolesta ansaita paikkansa, mutta painottuessaan vahvasti empiirisen tutkimusotteensa kuvaukseen se tuntuu olevan ikään kuin väärässä antologiassa kokoelman muihin teksteihin verrattuna.

Teoksen toiseen osaan on koottu teemakeskeisiä artikkeleita. Heta Mulari tarkastelee eläinten rooleja, Titta Karlstedt tyttöyttä, Marjo Kovanen kuolemaa ja Tommi Römpötti ideologioita asetelmia suomalaisessa lastenelokuvassa, erityisesti 2010-luvulla valmistuneissa teoksissa. Toisen osan teksteissä painotus on siis uudemmissa, 2000-luvulla tuotetuissa lastenelokuviissa.

Toistuvia ja tuoreita teemoja

Artikkelikokoelma on kaikkineen mainio katsaus suomalaisen lastenelokuvan tilaan, sen kehitykseen kohti sellaisia olosuhteita, joissa se tuntuu elävän melko suotuisten tuulien alla. Erilaisia elokuvia valmistuu ja ne myös saavat nykyisin katsojia aivan eri tavalla kuin aikaisemmin, keskimäärin yli 150 000 per elokuva.

Ainakin yksi toistuva piirre lastenelokuviissa tosin on säilynyt. Myös lastenelokuvat, kuten muutkin elokuvat, syntyvät yhä yleensä aiemmin julkaistun kirjan sovituksina eli adaptaatioina. Kuten Outi Hupaniittu kirjoittaa, "Tuotantomäärien kasvu 2000-luvulla on

tiivisti sidoksissa tuttujen tarinoiden filmatisointeihin ja niiden sarjoittumiseen” (s. 66). Risto Räppääjä, Heinähattu ja Vilttitossu, Ella ja kaverit sekä Supermarsu ovat kaikki esimerkkejä molemmista ilmiöistä, sekä sovituksista että sarjoista. Tämä on samalla teema, josta olisi voinut kirjoittaa enemmän ja analyttisemmin myös tässä teoksessa.

Toinen teema, jota olisi voitu käsitellä teemaosiossa omana erillisenä tekstinään, on teknologia ja sen rooli erityisesti lastenelokuvien maailmassa. Tavanomaiset lapset vastaan aikuiset -vastakkainasettelut ohittaen Heta Mulari keskittyy toisenlaiseen tärkeään suhdeverkostoon, nimittäin ”lapset ja eläimet”-teemaan. Vaikkapa sen jatkeeksi kokoelmaan olisi hyvin sopinut ”lapset ja koneet”-teemasta oma esityksensä. Tavallaan tätä puolta kyllä sivuavat Marjo Kovanen analyysit elokuvista *Iris* (ohj. Ulrika Bengts, 2011) ja *Näkymätön Elina* (ohj. Klaus Härö, 2003) tai kokoelman päättävä Tommi Römpötin teksti vastahangasta lastenelokuvissa. Elämä ja kuolema tai teknologia ja luonto muodostavat aivan erilaiset vastakohtaparit silloin, kun niitä tarkastellaan uusliberalismin tai lasten kannalta. Tämänäyttypiset teemat, kuten kokoelman artikkelit kaikkineen osoittavat, avautuvat lastenelokuvien maailmassa monina muunnelmina.

Ei liene mitenkään omituista, että nykyisin ”asenneilmasto” tuntuu olevan luontoa suojelevan asennoitumisen puolella. Eikä siinä mitään, mutta kuten Römpötti tekstissään pohtii, vaarana on, että lapsesta tulee taas omanlaiselleen luonnonsuojelualueelle vangittu ideologinen käsite, jota aikuisten ”pahat koneet” alituisen vahtivat ja valvovat. ”Uusliberalistise[sta], talouden merkitystä palvovas[t]a aikuisjärjestyksen näkökulmasta elokuvien esittämä vastustus ja vaihtoehto voivat tuntua järjettömiltä, mutta [--] ehkä järjetön on pikemminkin vallitseva taloudellista tehokkuutta, itsekeskeisyyttä ja ahneutta ruokkiva järjestys” (s. 250).

Lastenelokuvan ikaikainen dilemma tuntuu yhä kiteytyvän siihen, millaista maailmaa ja elämää varten ne kasvattavat. Toinen tähän liittyvä kysymys, joka koskee sitä, *miten* tuollainen kasvattaminen voi toteutua silloin, kun toimitaan nimenomaan elokuvan ilmaisukeinojen parissa, on selvästi saanut aiempaa

enemmän huomiota osakseen. Enää lapset lastenelokuvissa eivät ole samalla tavalla kuviteltuja kuin joskus aikaisemmin. Tämä käy ilmi paitsi itse elokuvissa myös tutkimuksissa, ja siitähän *Suomalainen lastenelokuva* -kokoelma on hyvä esimerkki.

Jukka Sihvonen

Emeritusprofessori, mediatutkimus, Turun yliopisto